

מיהי אשת חיל של ספר משלי?

1) מדרש זוטא - רות (בובר) פרשה ד

[יא] ויאמרו כל העם אשר בשער וגו'. אמר ר' אחא כל הנושא אשה כשרה כאלו קיים כל התורה כולה מראש ועד סוף, ועליו הוא אומר אשתך כגפן פוריה וגו' (תהלים קכ"ח ג'), ולפיכך נכתבה אשת חיל מאל"ף ועד תי"ו, ואין הדורות נגאלים אלא בזכות נשים צדקניות שבדור.

אשת חיל (משלי ל"א)	חכמה בספר משלי
אֶשֶׁת־חַיִל מִי יִמְצָא (ל"א, י')	אֲשֶׁרֵי אָדָם מִצָּא חֲכָמָה (ג', י"ג)
וְרַחֵק מִפְּנִינִים מְכָרָה (ל"א, י')	כִּי־טוֹבָה חֲכָמָה מִפְּנִינִים (ח', י"א)
בְּטַח בָּהּ לֵב בְּעֵלָהּ (ל"א, י"א)	וְשָׁמַע לִי יִשְׁכַּן־בְּטַח (א', ל"ג)
מִמְרֹחֵק תִּבְיֵא לַחֲמָה (ל"א, י"ד)	לָכֵן לַחֲמוּ בְּלַחְמֵי וְשָׂתוּ בַיַּיִן מִסִּכְתֵּי: (ט', ה')
וַתֵּתֶן טָרֶף לְבֵיתָהּ וְחֹק לְנַעֲרֹתֶיהָ (ל"א, ט"ו)	חֲכָמוֹת בְּנִתָּהּ בֵּיתָהּ... שְׁלַחַה נַעֲרֹתֶיהָ תִּקְרָא (ט', א', ג')
נֹדַע בְּשַׁעֲרֵים בְּעֵלָהּ בְּשִׁבְתּוֹ עִם־זַקְנֵי־אָרֶץ (ל"א, כ"ג)	(א) הֲלֹא־חֲכָמָה תִּקְרָא וְתִבּוֹנָה תֵּתֵן קוֹלָהּ... לַיַּד־שַׁעֲרִים (ח', א'-ג')
אִשָּׁה יִרְאֵת־ה' הִיא תִתְהַלֵּל (ל"א, ל')	יִרְאֵת ה' רֵאשִׁית דַּעַת חֲכָמָה (א', ז')
	תַּחֲלַת חֲכָמָה יִרְאֵת ה' (ט', י')

2) מדרש משלי משלי ל"א:י

בטח בה לב בעלה – זו שרה אמנו, שהעשיר אברהם בשבילה...
 גמלתהו טוב ולא רע – זו רבקה אמנו, שגמלה ליצחק בשעה שמתה שרה אמו.
 דרשה צמר ופשתים – זו לאה אמנו, שקיבלה ליעקב בסבר פנים יפות...
 היתה כאניות סוחר – זו רחל אמנו, שהיתה מתביישת על הבנים בכל יום,
 לפיכך זכתה ויצא ממנה בן שהוא דומה לספינה...
 ותקם בעוד לילה - זו בתיה בת פרעה, גויה היתה ונעשית יהודיה, והזכירו
 שמה בין הכשרות, בשביל שעסקה במשה...
 זממה שדה ותיקחהו מפרי כפיה נטע כרם – זו היא יוכבד, שיצא ממנה משה,
 שהוא שקול כנגד כל ישראל, שנקראו כרם...
 חגרה בעוז מתניה – זו מרים, שקודם שנולד משה אמרה 'עתידה אמי שתלד
 בן שמושיע את ישראל...'
 טעמה כי טוב סחרה לא יכבה בלילה נרה – זו חנה, שטעמה טעם תפילה, ...
 ידיה שלחה בכישור - זו יעל, שלא הרגה את סיסרא בכלי זיין, אלא ביתד בכוח
 ידיה...
 כפה פרשה לעני - זו אשה אלמנה הצרפית, שכלכלה לאליהו בלחם ומים.
 לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבוש שנים – זו רחב הזונה, בשעה שבאו
 ישראל להחריב יריחו לא נתייראה מהם, ...
 מרבדים עשתה לה שש וארגמן לבושה – זו בת שבע, שיצא ממנה שלמה,
 שהיה מרוקם בשש וארגמן...

נודע בשערים בעלה - זו מיכל, שהצילה דוד מן המיתה.
סדין עשתה ותמכור – זו אמו של שמשון, שנושעו ישראל על-ידו.
עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון - זו אלישבע בת עמינדב, שראתה ארבע
שמחות ביום אחד...
פיה פתחה בחכמה – זו אשה חכמה, ... שהצילה את העיר בחכמתה, וזו היתה
סרח בת אשר.
צופיה הליכות ביתה – זו אשתו של עובדיה, שהצילה בניה ולא עבדו עבודה
זרה עם אחאב.
קמו בניה ויאשרוה – זו שונמית, שנקראה: "אשה גדולה...
רבות בנות עשו חיל, ואת עלית על כולנה – זו רות המואביה, שנכנסה תחת
כנפי השכינה.
שקר החן והבל היופי – שהניחה אמה ואבותיה ועושרה, ובאה עם חמותה,
וקיבלה כל המצוות: תחום שבת" – אל אשר תלכי אלך) "רות א:ט"ז; (איסור
יחוד עם איש" – ובאשר תליני אלין; "תרי"ג מצוות" – עמך עמי; "עבודה זרה –
"ואלהייך אלהיי"; "ארבע מיתות בית דין" – באשר תמותי אמות"; "ושם אקבר"
–אלו שני קברות המתוקנות לבית דין, אחד לנסקלים ולנשרפים ואחד לנהרגין
ולנחנקין. לפיכך זכתה ויצא ממנה דוד, שריווה להקב"ה בשירות ותושבחות.
לפיכך נאמר: תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה – החזק במוסר,
שמרו התורה, ותינצלו מיצר הרע.

3) מדרש זוטא - רות (בובר) פרשה ג

רבות בנות עשו חיל זה יוסף [ובועז]. ואת עלית על כולנה, זה פלטי בן ליש.
שקר החן (שם שם /משלי ל"א/ ל'), זה דורו של משה ושל יהושע. והבל היופי
(שם /משלי ל"א/), זה דורו של חזקיה. אשה יראת ה' היא תתהלל (שם /משלי
ל"א/), זה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי

4) פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פיסקא יב - בחדש השלישי

אשה יראת י"י היא תתהלל (משלי שם /ל"א/), זה משה. תנו לה מפרי ידיה
ויהללוה בשערים מעשיה (משלי לא, לא). א"ר יוסי בר ירמיה מפני מה הוא
מושל את הנביאים כנשים, אלא מה האשה הזאת אינה בושה לתבוע צורכי
ביתה מבעלה, כך אין הנביאים מתביישין לתבוע צורכיהן של ישראל מפני הקדוש
ברוך הוא.

5) תרגום כתובים משלי ל"א, י'

אֲתָתָא כְּשֶׁרְתָא מְנוּ יִשְׁכַּח יִקְרָא הִיא מִן כִּיפִי טְבִתָּא טִימָהָא.

6) ר' יוסף אבן כספי פירוש שני משלי ל"א, י'

אשת חיל מי ימצא – הנה על צד מליצת שירית הפליג בספור פרטים מזאת
האשה הנאמנת, כמו שהפליג לפניו בספור פרטים מהאשה הזונה.

7) מדרש משלי (בובר) פרשה לא

[כט] רבות בנות עשו חיל, ואת עלית על כולנה. זו רות המואביה, שנכנסה תחת
כנפי השכינה.

8) מדרש זוטא - רות (בובר) פרשה ד

[יא] ויאמרו כל העם אשר בשער וגו'. אמר ר' אחא כל הנושא אשה כשרה כאלו קיים כל התורה כולה מראש ועד סוף, ועליו הוא אומר אשתך כגפן פוריה וגו' (תהלים קכ"ח ג'), ולפיכך נכתבה אשת חיל מאל"ף ועד תי"ו, ואין הדורות נגאלים אלא בזכות נשים צדקניות שבדור.

9) פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) רות - הוספה

דע כי יש בתחילת ספר זה ג' שאלות מי כתב ספר זה ולמה נסמך אצל ספר משלי ומה היינו צריכין אליו ומה הוריה למדנו ממנו. ..תשובת שאלה ב' לשני פנים, כי שלמה אשר ידבר המשלים מרות זו יצא, והסמיך ספרה לספרו, ושלמה אמר בסוף ספרו (משלי לא, י) אשת חיל מי ימצא, והלל ושבח לאשת חיל הרבה באלף בית עד תיו כולן שבחות, וסיים בסוף ספרו (שם לא, ל) שקר החן והבל היופי (שם לא, לא) תנו לה מפרי (מעשיה) [צ"ל ידיה], ולפי שהיתה נעמי אשה יראת יי' ורות אשת חיל שנאמר בה (רות ג, יא) כי יודע כל שער עמי כי אשת חיל את, לכן הזכירם והסמיכם אצל ספר משלי, ללמדך שכל מה שאמר שלמה על אשת חיל על כמותן דבר כמות נעמי וכלתה.

10) רות רבה ב', י"ד

א"ר זעירא מגלה זו אין בה לא טומאה ולא טהרה ולא איסור ולא היתר, ולמה נכתבה? ללמדך כמה שכר טוב לגומלי חסדים.

11) רשב"ם בראשית פרק מז

(ו) אנשי חיל - ראויים לגבורה ולשררה, כמו אשת חיל את.

12) עקידת יצחק בראשית שער כב (פרשת חיי שרה)

אשת חיל מי ימצא ורחוק מפנינים מכרה (משלי ל"א). קרא לאשה הכלולה בכל המעלות שיזכור אשת חיל. על דרך שאמר ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל (שמות י"ח). והם אשר נכלל בהם כל התוארים אשר זכרם יתרו באומרו יראי אלהים אנשי אמת שונאי בצע (שם) ומזה אמר בועז לרות יודע כל שער עמי כי אשת חיל את (רות ג') וכאומרו במקום אחר אשת חיל עטרת בעלה (משלי י"ב).

13) אבן עזרא רות פרק ג

(יא) אשת חיל - אפרשנו במשלי:

14) זוהר חדש כרך ב (מגילות) מגילת רות [דף כה עמוד ב]

כי צר לי מאד מכם. עליכם מבעי ליה כמד"א [ש"ב א] צר לי עליך מאי מכם א"ר קרוניא אמר רב (כהנא) (נ"א עוקבא) עאקו בלבאי מכם דאתון גרמתון לבניי דימותו.

15) מדרש תנחומא (בובר) פרשת בא סימן טז

ונשיא של דור למה היה יוצא וישן לו בגורן, אלא שהיה הדור פרוץ הרבה, והיה יוצא וישן בגורן, בשביל לגדור את הפרוצים, אלא ורחצת וסכת (שם /רות/ ג ג)

לא עשתה כן, אלא רות היתה נקיה הרבה, אמרה מי שהיתה רואה אותי כך, אומר
זונה זו מה עשתה, ותרד הגורן [ותעש ככל אשר צותה חמותה] (שם שם /רות ג'
ו), משירדה עשתה כל מה שצותה חמותה.